
ДО 60-РІЧЧЯ ВАЛЕНТИНИ ОЛЕКСІЇВНИ ПЕТРАШЕНКО

---

14 грудня 2010 р. виповнилося б 60 років Валентині Олексіївни Петрашенко, яка пішла від нас за чотири роки до цього. Втрата була настільки приголомшлива і несправедлива, що й досі викликає смуток у всіх, хто добре знав Валентину Олексіївну і працював разом з нею.

В.О. Петрашенко була легкої вдачі, дуже рухлива і енергійна. Її науковим наставником у відділі був В.Й. Довженок, через якого молоде покоління співробітників Інституту археології 70-х рр. нібито перебрало на себе естафету досліджень від старшого покоління археологів, що починало свою роботу ще до війни або відразу по ній. Отримавши свій перший досвід ще на рубежі 60–70-х рр. під час археологічної практики при навчанні в Київському університеті, Валя на початку своєї роботи в Інституті пройшла через горнило польових експедицій на Канівщині, Чернігівщині і на середньому Дністрі, набувши необхідних навичок у методиці досліджень і польовій камеральній обробці матеріалу, а також і в організації експедицій.

Все це дозволило молодій аспірантці у 1979 р. стати надійною помічницею Є.В. Максимова при розкопках багатощарового городища біля с. Монастирок на Канівщині. На цій пам'ятці був отриманий, зокрема, матеріал VIII–X ст., який не тільки був використаний

ний В.О. Петрашенко у її кандидатській дисертації «Лесостепное Правобережное Поднепровье VIII–X вв.», захищеній 1982 р., але й став, після виходу монографії Є.В. Максимова і В.О. Петрашенко «Славянские памятники у с. Монастырек на Среднем Днепре» (1988), хрестоматійним для вивчення пам'яток та ілюстрації матеріальної культури ранньодержавного періоду в Середньому Подніпров'ї.

Згодом Валентина Олексіївна очолювала багаторічні експедиції, які досліджували пам'ятки біля с. Ходосівка під Києвом та біля сіл Григорівка і Бучак на Канівщині. Ці розкопки дали різноманітний матеріал для вивчення сільських поселень VIII—XIV ст., який опублікований та використаний у багатьох статтях і монографії дослідниці «Древнерусское село (по материалам поселений у с. Григоровка)» (2005). Особливо підкреслимо, що всі польові дослідження (розкопки, розвідки), якими керувала В.О. Петрашенко, були чітко сплановані і добре zorganizовані, в її експедиціях панував порядок, розклад робочого дня був зручний і для продуктивної праці, і для відпочинку. Цей, майже домашній, затишок і дружня атмосфера експедицій Валентини Олексіївни запам'яталися всім учасникам тих робіт.

Загалом у польовому доробку В.О. Петрашенко понад 30 експедицій, з яких понад 20 сезонів вона була керівником експедицій або загонів. Все це вимагало і високих професійних якостей, і комунікабельності, виваженості і ширості у стосунках із колегами, студентами-практикантами, представниками місцевої влади і місцевими жителями. Всіма цими якостями Валентина Олексіївна володіла і використовувала їх на користь улюбленої справи.

Не секрет, що зараз, як і раніше, існує думка, за якою керівник експедиції повинен «лише» створити умови для продуктивного дослідження. Вочевидь це необхідна, але не завжди достатня умова для успішної роботи. Важливими залишаються робота досвідчених, енергійних помічників, а також і особиста участь керівника у всьому процесі розкопок, особливо у невеликих експедиціях. Валентина Олексіївна завжди йшла саме цим шляхом, усвідомлюючи свою відповідальність за якісний результат. Тому вона легко оперувала отриманим матеріалом, а публікації з'являлися після закінчення робіт доволі оперативно.

Незважаючи на вагомий доробок її експедиційної діяльності, В.О. Петрашенко активно займалась і аналітичними науковими дослідженнями. Серед найважливіших тем її пошуків — вивчення технології і хронології кераміки VIII—XIII ст., система заселення лісостепового Подніпров'я у давньоруський час, типологія сільських поселень X—XIII ст., археологічні старожитності літописних полян (див. список публікацій). Ці питання є наскрізними в українській археології, вони далекі від остаточного вирішення, але в розробці цих проблем внесок дослідниці вагомий.

Ще одним напрямом наукової роботи В.О. Петрашенко було проведення масштабних археологічних розвідок. Був час у вітчизняній науці, коли до цих робіт ставилися зверхньо, вважаючи їх малоінформативними і через це не перспективними для розробки «глобальних» дослідницьких тем. Валентина Олексіївна вже тоді побачила глибинну вартість необхідності створення бази даних археологічних пам'яток певних територій, і не тільки з пам'яткоохоронною метою. Тому навколо всіх пам'яток, які вона розкопувала, провадилися додаткові розвідки, які давали об'єктивну картину заселення цілих мікрорегіонів. Під її керівництвом були проведені розвідки в Київській і Черкаській областях (басейн р. Віта під Києвом, узбережжя Канівського водосховища, Кагарлицький р-н на Київщині), під час яких було виявлено кілька десятків нових пам'яток, а близько 400 — картографовано.

Валентина Олексіївна не тільки розкопувала пам'ятки і відкривала нові, але й переймалася питаннями збереження археологічної спадщини України. Вона входила до складу Київського і Черкаського обласних осередків УТОПК, брала участь у створенні Трахтемирівського історико-культурного заповідника і далі допомагала його становленню, розробляючи програми його діяльності. Для популяризації минулого цього чудового куточка нашої країни В.О. Петрашенко видала, разом із Є.В. Максимовим, книжку «Трахтемирів. Подорож у давнину» (2001).

В останні роки життя Валентина Олексіївна, незважаючи на мізерне фінансування, продовжувала майже щорічно виїздити до Трахтемирова та Бучака, провадячи рятувально-охоронні роботи на пам'ятках, що руйнуються Дніпром. На початку XXI ст. було реанімовано ідею будівництва в Бучаку Канівської ГАЕС, що призвело б до значних втрат не тільки археологічних пам'яток, розташованих на цій території, але й завдало непоправної шкоди заповідному мальовничому рельєфу Канівських гір і всій екосистемі регіону. В.О. Петрашенко послідовно виступила проти цього безвідповідального, варварського по суті, проекту.

Вже чотири роки, як нема з нами Валентини Олексіївни. До нас, її молодших колег, часом навідується легкий смуток при думці, що вона не дізнається про цікаві і важливі результати розкопок останніх років, не висловить своєї авторитетної оцінки з приводу нових дискусій. Нам бракує мудрої і виваженої позиції Валентини Олексіївни з приводу масового нищення археологічних пам'яток, згубної для

науки комерціалізації (в найгіршому сенсі) археології, неприродного розриву професійної і людської комунікації між поколіннями дослідників, повернення клановості і «партійності» в середовище науковців.

Вивчаючи минуле, Валентина Олексіївна через досліджені пам'ятки, розроблені про-

блеми, поставлені питання заглянула у майбутнє нашої науки, і це найголовніший результат її яскравої і невтомної праці. Восени 2010 р. народилась онучка Валентини Олексіївни — Валерія, в імені якої є часточка від імені її бабусі, яка так чекала на цю подію. Життя продовжується...

В.К. КОЗЮБА

СПИСОК ДРУКОВАНИХ ПРАЦЬ ВАЛЕНТИНИ ОЛЕКСІЇВНИ ПЕТРАШЕНКО

1975

1. Работы Зарубинецкой экспедиции // АО 1974 г. — М., 1975. — С. 291—292 (соавторы Коваленко В.П., Максимов Е.В., Погорелый В.Н., Терпиловский Р.В., Цындровская Л.А., Юренко С.П.).

1976

2. Работы на Среднем Днестре // АО 1975 г. — М., 1976. — С. 374—375 (соавторы Пачкова С.П., Яковенко Э.В.).

1980

3. Городище Монастирок VIII—XIII ст. на Среднем Дніпрі // Археологія. — 1980. — 33. — С. 3—20 (співавтор Максимов Є.В.).
4. Раскопки многослойного городища близ хут. Монастырек на Днестре // Археологические исследования на Украине в 1978—1979 гг. Тез. докл. XVIII конф. ИА АН УССР. — Днепропетровск, 1980. — С. 125—126 (соавтор Максимов Е.В.).
5. Раскопки памятников I тысячелетия н. э. в Среднем Поднепровье // АО 1979 г. — М., 1980. — С. 299—300 (соавтор Максимов Е.В.).
6. Славянское поселение VIII—X вв. на Среднем Днестре // Тез. докл. советской делегации на IV Междунар. конгрессе славянской археологии. — М., 1980. — С. 70—71 (соавтор Максимов Е.В.).

1981

7. О культурной принадлежности памятников Лесостепного Правобережного Поднепровья в VIII—X вв. // Актуальные проблемы археологических исследований в Украинской ССР. Тез. докл. Респ. конф. мол. ученых. — К., 1981. — С. 101—102.
8. Раскопки поселения Монастырек // АО 1980 г. — М., 1981. — С. 276—277 (соавтор Максимов Е.В.).

1982

9. Вивчення кераміки давньоруського городища біля с. Гринчук // Археологія. — 1982. — 39. — С. 51—63 (співавтор Пачкова С.П.).
10. Житла VIII—X ст. на Правобережному Подніпров'ї // Археологія. — 1982. — 37. — С. 48—59.
11. Землеробство і скотарство в Середньому Подніпров'ї в VIII—X ст. // Археологія. — 1982. — 41. — С. 46—63 (співавтор Пашкевич Г.О).
12. Лесостепное Правобережное Поднепровье VIII—X вв. Автореф. дис. ... канд. истор. наук. — К., 1982.

1984

13. Раскопки поселения Монастырек на Среднем Днестре // АО 1982 г. — М., 1984. — С. 290—291 (соавтор Максимов Е.В.).

1985

14. Городище Монастырек VIII—X вв. в свете новых исследований // Земли Южной Руси в IX—XIV вв. (История и археология). — К., 1985. — С. 71—84.
15. Раскопки городища Монастырек // АО 1983 г. — М., 1985. — С. 343—344.

1986

16. Работы Каневского отряда Днепроградской экспедиции // АО 1984 г. — М., 1986. — С. 265—266 (соавтор Максимов Е.В.).

1987

17. О древнерусских поселениях Каневского Поднепровья в свете новых исследований // Задачи советской археологии с свете решений XXVII съезда КПСС. Тез. докл. Всесоюзн. конф. — М., 1987. — С. 198—199.
18. Работы Днепроградской древнерусской экспедиции // АО 1985 г. — М., 1987. — С. 392—393.

1988

19. Волынецкая культура на Правобережном Поднепровье // Историко-археол. семинар «Чернигов и его округа в IX—XIII вв.». Тези докл. — Чернигов, 1988. — С. 98—101.
20. Работы Днепроградской древнерусской экспедиции // АО 1986 г. — М., 1988. — С. 313—314 (соавтор Моця А.П.).
21. Славянские памятники у с. Монастырек на Среднем Днестре. — К., 1988 (соавтор Максимов Е.В.).
22. Слов'янські пряслиця VIII—X ст. з Правобережжя Середнього Подніпров'я // Археологія. — 1988. — 62. — С. 24—32.

1989

23. Волинцевська культура на Правобережному Подніпров'ї (за матеріалами Ходосівського поселення) // Археологія. — 1989. — № 2. — С. 32—44.
24. Про локалізацію літописного Пересічина // Проблеми історії та археології давньоруського населення Української РСР. Тези доп. XX Респ. конф. — К., 1989. — С. 175—176.

1990

25. Волянцевская культура на Правобережном Поднепровье // Проблемы археологии Южной Руси. — К., 1990. — С. 47—50.
26. Древнерусское поселение у с. Григоровка в Каневском Поднепровье (итоги археологического исследования) // Историко-археологический семинар «Чернигов и его округа в IX—XIII вв.». Тез. докл. — Чернигов, 1990. — С. 122—125 (соавтор Виноградская Л.И.).
27. Рятувальні археологічні роботи на березі Канівського водосховища // Науково-практичний семінар «Охорона та охоронні дослідження пам'яток археології на Україні в 1989 р.». Тези доп. та повід. докл. — Вінниця, 1990. — С. 66—67.
28. Этнокультурные процессы на правобережье Среднего Поднепровья в VIII—IX вв. // VI Междунар. конгресс славянской археологии (г. Прилеп, Югославия, 1990 г.). Тез. докл., подгот. сов. исследователями. — М., 1990. — С. 67—68.

1991

29. Дослідження багатощарового поселення поблизу с. Бучак на Дніпрі // Археологічні дослідження на Україні у 1990 р. — К., 1991. — С. 7—8 (співавтори Козюба В.К., Таєвська А.В.).
30. Древнерусские поселения Каневского Поднепровья // Науч. конф. «Древнерусская деревня. Археологическое исследование микрорегионов». Тези докл. — М., 1991. — С. 51—52.
31. Новий ремісничий центр VIII—IX ст. на Київщині // Проблеми вивчення та охорони пам'яток археології Київщини. Тези доп. — К., 1991. — С. 69—71.

1992

32. Керамика IX—XIII вв. Среднего Поднепровья // Древнерусская керамика. — М., 1992. — С. 7—20.
33. К изучению земледелия Древней Руси по материалам поселения у с. Григоровка на Среднем Днепре // СА. — 1992. — № 1. — С. 198—210 (соавтор Пашкевич Г.А.).
34. К проблеме взаимоотношения полей и Хазарии // Степи Восточной Европы во взаимосвязи Востока и Запада в средневековье. — Донецк, 1992. — С. 54—57.
35. Слов'янська кераміка VIII—IX ст. правобережжя Середнього Подніпров'я. — К., 1992.

1993

36. Археологічні пам'ятки басейну р. Віти в Київському Подніпров'ї. — К., 1993 (співавтор Козюба В.К.).
37. До проблеми археологічного дослідження південноруського села // Слов'яни і Русь у науковій спадщині Д.Я. Самоквасова. Мат-ли історико-археологічного семінару, присвяченого 150-річчю від дня народження Д.Я. Самоквасова. — Чернігів, 1993. — С. 66—68.
38. Нові дослідження давньоруського поселення неподалік с. Григоровка на Дніпрі // Старожит-

ності Південної Русі. Мат-ли III історико-археологічного семінару «Чернігів і його округа в IX—XIII ст.». — Чернігів, 1993. — С. 49—60 (співавтор Виноградська Л.І.).

39. Орнаментація слов'янської кераміки Середнього Подніпров'я у VIII—IX ст. // Українське гончарство. — К.; Опішня, 1993. — 1. — С. 196—202.
40. Про роботу спеціалізованої Вченої ради для захисту докторських дисертацій при Інституті археології АН України у 1992 р. // Археологія. — 1993. — № 2. — С. 157—158.
41. Рец.: Urszula Maj. Stradow, stanowisko 1. Czesc I. Ceramika wczesnosredniowieczna // Археологія. — 1993. — № 1. — С. 148—149.

1994

42. Археологічна періодизація заселення Середньої Наддніпряни другої половини I тис. н. е. // Тези Всеукр. наук. конф. «Переяславська земля та її місце в розвитку української нації, державності і культури». — Б. м. і р. — С. 23—24.
43. До проблеми археологічної інтерпретації літописних полей // Старожитності Русі-України. — К., 1994. — С. 181—187.
44. Наукова конференція «Міфологія в українській історіографії (XIX—XX ст.). Проблеми і дискусії» // УІЖ. — 1994. — № 6. — С. 146—148.
45. Туристсько-краєзнавчий маршрут в Канівському Подніпров'ї за археологічними даними // Мат-ли наук.-практ. конф. в Черкасах. — Черкаси, 1994.

1995

46. Дослідження слов'яно-руських пам'яток в Канівському Подніпров'ї у 70—90 роки // Археологічні дослідження на Черкащині. — Черкаси, 2005. — С. 108—114.
47. Древнерусские поселения Каневского Поднепровья // Славянская археология 1990. Ранне-средневековый город и его округа. — М., 1995. — С. 142—150 (Мат-лы по археологии России, 2).
48. Поросся в контексті слов'янського розселення // Історичне краєзнавство в Україні: традиції і сучасність. — К., 1995. — Ч. 2. — С. 477—478.
49. Сільське давньоруське поселення з Канівщини // Слов'яно-руські старожитності Північного Лівобережжя. Мат-ли істор.-археол. семінару, присвяч. 60-річчю від дня нар. О.В. Шекуна. — Чернігів, 1995. — С. 64—65.

1996

50. Програма наукового дослідження, охорони та використання пам'яток археології Трахтемирівського заповідника // Охорона культурної спадщини: історія і сучасність. Тези доп. — К., 1996.
51. Система заселення Дніпровського побережжя в VIII—XIII вв. // VI Міжнар. конгрес слов'янської археології. Тези доп. української делегації. — К., 1996. — С. 97—99.

1997

52. Наукова концепція організації історико-культурного заповідника «Трахтемирів» // Пам'ятки

та визначні місця Шевченківського краю. Проблеми охорони та дослідження. Тези доп. наук.-практ. конф. — Б. м. і р. — С. 31—33.

53. Пам'ятки VIII—IX ст. Правобережного Подніпров'я // Південноруське село IX—XIII ст. (Нові пам'ятки матеріальної культури). — К., 1997. — С. 6—19.
54. Поселення Канівського Придніпров'я // Південноруське село IX—XIII ст. (Нові пам'ятки матеріальної культури). — К., 1997. — С. 114—143.
55. Програма наукового дослідження, охорони та використання пам'яток археології та геології Трахтемирівського заповідника // Археометрія та охорона історико-культурної спадщини. — К., 1997. — 1. — С. 99—105 (співавтори Радзівіл А.Я., Куделя Ю.А.).
56. Про один керамічний комплекс VIII—IX ст. з Середнього Подніпров'я // Проблеми походження та історичного розвитку слов'ян. — К.; Львів, 1997. — С. 154—160.
57. Роботи Канівської комплексної експедиції // АДУ 1993 р. — К., 1997. — С. 105—107 (співавтор Козюба В.К.).
58. Структура заселення лісостепу Середнього Придніпров'я за матеріалами давньоруських неукріплених поселень // Любецький з'їзд князів 1097 року в історичній долі Київської Русі. Мат-ли Міжнар. наук. конф., присвяченої 900-літтю з'їзду князів Київської Русі у Любечі. — Чернігів, 1997. — С. 83—88.

1998

59. Актуальні проблеми сучасного дослідження і збереження археологічної спадщини // Археометрія та охорона історико-культурної спадщини. — К., 1998. — 2. — С. 91—95.
60. Дослідження Канівської археологічної експедиції у 1998 р. // АБУ 1997—1998. — К., 1998. — С. 127.
61. Канівський мікрорегіон і проблема заселення Подніпров'я у давньоруський час // Історія Русі-України (історико-археологічний збірник). — К., 1998. — С. 208—216.
62. Літописні поляни — міф чи реальність // Археологія. — 1998. — № 2. — С. 53—62.
63. Охоронювані природні території Канівщини очима археолога // Заповідна справа в Україні. — 1998. — Т. 4. — Вип. 2. — С. 69—72.
64. Про роботу спеціалізованої Вченої ради Інституту археології НАН України в 1997 р. // Археологія. — 1998. — № 4. — С. 162—167.
65. Рятувальні дослідження в Трахтемирівському заповіднику // Вісник Укр. тов-ва охорони пам'яток історії та культури. — 1998. — № 2. — С. 82.
66. Система заселення Дніпровського побережжя в VIII—XIII вв. // Труды VI-го Межд. конгресса славянской археологии. — М., 1998. — Т. 4. — С. 22—27.

1999

67. Давньоруське село за матеріалами поселення в Канівському Подніпров'ї // Археологія. — 1999. — № 2. — С. 60—77.

68. Дослідження городища Монастирок // Вісник Укр. тов-ва охорони пам'яток історії та культури. — 1999. — № 1. — С. 58.
69. Слов'янські матеріали з Канівського Подніпров'я // Археологія. — 1999. — № 4. — С. 161—165 (співавтор Циндровська Л.О.).
70. Узбережжя Канівського водосховища (каталог археологічних пам'яток). — К., 1999 (співавтор Козюба В.К.).
71. Формализованные методы в исследовании керамики (историографический обзор российской и украинской литературы) // Українське гончарство. — Опішне, 1999. — 4. — С. 26—37.
72. Формування культури типу Луки Райковецької у Середньому Подніпров'ї // Етнокультурні процеси у Південно-Східній Європі в I тисячолітті н. е. — К.; Львів, 1999. — С. 230—239.

2000

73. Соціально-історична характеристика укріплених поселень VIII—X ст. (за матеріалами городища Монастирок) // Давня і середньовічна історія України. — Кам'янець-Подільський, 2000. — С. 228—237.

2001

74. Дослідження пам'яток пізньосередньовічної доби на території Канівського узбережжя 2000—2001 рр. // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні. — Луганськ, 2001. — 10. — С. 26—31 (співавтор Виногородська Л.І.).
75. Роботи Трахтемирівської експедиції в 2000 р. // АБУ 1999—2000 рр. — К., 2001. — С. 189—193 (співавтори Виногородська Л.І., Козюба В.К.).
76. Середнє Подніпров'я на порозі утворення Київської держави // Етногенез та рання історія слов'ян: нові наукові концепції на зламі тисячоліть. — Львів, 2001. — С. 181—187.
77. Трахтемирів. Подорож у давнину. — К., 2001 (співавтор Максимов Є.В.).

2002

78. Изучение древнерусской керамики: методика и основные направления // Сучасні проблеми археології. — К., 2002. — С. 181—183.
79. Інформація про роботу спеціалізованої Вченої ради для захисту докторських дисертацій при Інституті археології НАН України за 1999—2001 р. // Археологія. — 2002. — № 3. — С. 148—151.
80. Михайло Брайчевський і проблема використання кібернетики в археології // Михайло Брайчевський: вчений і особистість. — К., 2002. — С. 19—22.

2003

81. Житла та внутрішня забудова садіб давньоруських поселень київської Наддніпрянщини // Наукові записки з української історії. — Переяслав-Хмельницький, 2003 — 14. — С. 92—100.
82. Нові дані з розкопок храмів Зарубського монастиря на Середньому Дніпрі // Старожитності I тисячоліття нашої ери на території Украї-

- ни. — К., 2003. — С. 122—126 (співавтор Коренюк Ю.О.).
83. Номенклатура виробів із заліза // Село Київської Русі (за матеріалами південноруських земель). — К., 2003. — С. 105—111.
  84. Ремесла. Кераміка та гончарна справа // Там само. — С. 111—121.
  85. Система заселення. Лісостепова зона // Там само. — С. 47—62.
  86. Типологія поселень сільського типу за історичними і археологічними даними // УІЖ. — 2003. — № 3. — С. 25—30.
  87. Хронологія та походження середньодніпровської кружалної кераміки VIII—початку XI ст. // Дружинні старожитності Центрально-Східної Європи VIII—XI ст. Маг-ли Міжнар. польов. археол. семінару. — Чернігів, 2003. — С. 125—132.
- 2004**
88. Літописні древліани та їх вплив на формування матеріальної культури сусідніх територій // Стародавній Іскоростень і слов'янські гради VIII—X ст. — К., 2004. — С. 219—222.
- 2005**
89. Архітектура поселень у слов'янський та давньоруський час VIII—XIII ст. // Відейко М.Ю., Терпиловський Р.В., Петрашенко В.О. Давні поселення України. — К., 2005. — С. 115—160.
  90. Давньоруський комплекс пам'яток поблизу с. Бучак (до проблеми соціально-економічної типології давньоруських поселень) // Наукові записки з української історії. — Переяслав-Хмельницький, 2005. — 16. — С. 22—31.
  91. Давньоруські поселення поблизу с. Бучак // Археологія. — 2005. — № 2. — С. 55—69 (співавтор Козюба В.К.).
  92. Дослідження Канівської експедиції у 2004 р. // АДУ 2003—2004 рр. — Запоріжжя, 2005. — С. 249—251 (співавтор Козюба В.К.).
  93. Древнерусское село (по материалам поселений у с. Григоровка). — К., 2005.
  94. Історичний ландшафт Бучацько-Трахтемирівської ділянки Канівського Подніпров'я // Екологічний вісник. — 2005. — № 3. — С. 2—6.
  95. Канів — минуле і сучасне // Праці Центру пам'яткознавства. — 2005. — 7. — С. 99—111.
  96. Охоронні археологічні дослідження Канівської експедиції в заповіднику «Трахтемирів» // Відлуння віків. — К., 2005. — 1. — С. 31—32.
  97. Результати експедиційних досліджень // Праці Центру пам'яткознавства. — К., 2005. — 6. — С. 145—150 (співавтори Степанчук В.М., Охріменко Г.В.).
- 2006**
98. Палеопедологічні дослідження багатошарової археологічної пам'ятки природи і етнографії «Рожана Криниця» на Черкашині // Географія і сучасність. Зб. наук. праць Нац. пед. ун-ту імені М. Драгоманова. — К., 2006. — Серія 4. — Вип. 15. — С. 35—46 (співавтори Матвіїшина Ж.М., Пархоменко О.Г.).
  99. Роботи Канівської експедиції у 2005 р. // АДУ 2004—2005 рр. — К.; Запоріжжя, 2005. — С. 302—307 (співавтор Циндровська Л.О.).
- 2008**
100. Нові дані з давньоруської писемності // Археологія. — 2008. — № 4. — С. 90—95 (співавтор Козюба В.К.).
- 2009**
101. Зарубский монастырь и его окрестности в свете новых исследований // Труды Государственного Эрмитажа. — СПб., 2009. — 46. — С. 101—109 (соавтор Виноградская Л.И.).
- 2010**
102. Заповідники Канівщини очима археолога // Проблеми давньоруської та середньовічної археології. — К., 2010. — 1. — С. 555—558 (серія «Археологія і давня історія України»).
  103. Соціальна та етнічна характеристика південноруських неукріплених поселень // Там само. — С. 559—562.